

Marzena Rządzik
marzenarza@gmail.com

Rola tańca ludowego w kształtowaniu tożsamości regionalnej na przykładzie Gminy Mogilany¹

STRESZCZENIE

Czasy świetności tańca ludowego już dawno minęły, ale pomimo tego może on stanowić istotny czynnik w kształtowaniu współczesnej tzw. tożsamości regionalnej. Szczególnie widoczne to jest na przykładzie Gminy Mogilany, gdzie od wielu lat z dużym powodzeniem działa Zespół Regionalny „Mogilanie” kultywujący tradycje Krakowiaków Zachodnich. Przeprowadzone badania jednoznacznie pokazały, że aktywne uczestnictwo w działalności artystycznej zespołu regionalnego ma swoje przełożenie na świadomość poczucia odrębności lokalnej. Zdecydowanie inaczej wygląda sytuacja w przypadku młodzieży, która nie wykazuje zainteresowania kulturą ludową, pomimo niskiego stanu wiedzy o niej. Rozwiązaniem tego stanu rzeczy jest wczesne wprowadzenie dzieci w krąg kultury ich regionu, co najlepiej obrazują wyniki z ankiet przeprowadzonych na tej grupie wiekowej.

KEYWORDS: taniec ludowy, tożsamość regionalna, Gmina Mogilany

1 Artykuł jest przerobioną wersją pracy dyplomowej licencjackiej pt.: „Rola Tańca ludowego w kształtowaniu tożsamości regionalnej na przykładzie Zespołu Regionalnego „Mogilanie” (1984-2015) i Dziecięcego Zespołu Regionalnego „Mali Mogilanie” (2002-2015), obronionej na Wydziale Filozoficznym Akademii Ignatianum w Krakowie w roku 2016.

ABSTRACT

The role of folk dance in shaping the regional identity on the example of the Mogilany Rural Community

The best times of folk dance have passed away. Despite this, folk dance can still be an important factor in shaping the contemporary “regional identity”. More specifically, this can be seen on the example of Mogilany Rural Community, where the Regional Group “Mogilanie” has successfully functioned for many years, cultivating traditions characteristic for the Western Krakowiacy. Studies have shown that active participation in cultural activities of a regional artistic groups is connected with the awareness of local identity. However, the situation is completely different when it comes to young people. Despite their limited knowledge about folk culture, they are still not interested in it. Further surveys have shown, that children’s early introduction to regional culture might be a solution to this problem.

SŁOWA KLUCZOWE: folk dance, regional identity, Mogilany Rural Community

Uwagi wstępne

Definiując taniec badacze wśród głównych jego cech na ogół wymieniają brak aspektów utylitarnych², emocjonalność³ oraz naturalność⁴. W literaturze przedmiotu wyróżnia się kilka odmian tańca (biorąc pod uwagę jego różnorodność). Wśród nich ważne miejsce zajmuje taniec magiczny – nastawiony na określony skutek; aby go osiągnąć tańczący wykonywali ruchy mające pomóc im zyskać władzę (np.: nad drugim człowiekiem, zwierzętami, siłami przyrody). Kolejnym rodzajem tańca jest taniec obrzędowy – najczęściej związany pracami na roli (np.: siewami, zbiorami). Taniec ten do dziś zachował się tylko wśród ludów będących na niskim stopniu rozwoju cywilizacyjnego, chociaż jego ślady można odnaleźć także w tańcach ludowych. Następnym to taniec będący formą zabawy, którego głównym celem jest doznanie przyjemności, towarzyszący np.: weselom, dożynkom.

2 Por. J. Rey, *Wybierzcie sobie definicję*, w: *Taniec. Jego rozwój i formy*, Warszawa 1958, s. 17.

3 Por. J. Kowalska, *Taniec jako forma przekazu treści kulturowych*, „Etnografia Polska”, 1978, t. XXII, z. 1., s. 180.

4 Por. I. Turska, *Jak powstał taniec*, w: *Taniec bawi i opowiada*, Warszawa 1970, s. 20.

I wreszcie taniec widowiskowy, czyli pokaz zręczności, zwinności, którą podziwiają i oceniają widzowie⁵.

W XVII w. dokonał się podział sztuki tanecznej na trzy główne nurty: tańca widowiskowego w formie baletu, tańca towarzyskiego i ludowego⁶. Szczególnie interesujący w niniejszym kontekście taniec ludowy jest tańcem miejscowym, lokalnym, tańczonym przez dane plemię lub naród (np.: węgierski czardasz, polski mazur, krakowiak)⁷. Zainteresowanie tańcami ludowymi wzrosło pod koniec wieku XVIII, po rewolucji francuskiej, w wyniku której doszło do szerszego przeniknięcia się elementów ludowych z mieszczańskimi. Taką właśnie drogą wzajemnej wymiany wszedł do życia towarzyskiego „walc”, który powstał z południowoniemieckiego tańca ludowego, „lendlera”⁸. Jednak to dopiero romantyzm w sposób kompleksowy i programowy nawiązywał do źródeł ludowych – także i w dziedzinie tańca⁹. Dla romantyków:

taniec ludowy i narodowy był tą efektowną formą kultury, która spełniała zarówno postulaty romantycznego odkrywania ludowych tradycji, jak i przyczyniała się do rozbudzania i umacniania poczucia więzi narodowej [...] ¹⁰.

W wieku XIX, w czasach zaborów, na balach i wieczorkach tanecznych z upodobaniem tańczono więc polskie tańce ludowe (m.in. krakowiak, oberek)¹¹. Miało to oczywiście znaczenie symboliczne – patriotyczne. Jednak już w końcu XIX w. nastąpił początek procesu zanikania tańca ludowego na terenach wsi, co związane było ze wzrastającą migracją ludności wiejskiej do miast¹². Jak wiadomo, kolejny wiek – XX – przyniósł szereg rozmaitych i rozległych zmian cywilizacyjnych, w następstwie, których doszło do zmiany dotychczasowego stylu życia oraz form spędzania wolnego czasu¹³. Postęp cywilizacyjny i wspomniana już migracja ludności spowodowały zacieranie się granic lokalnych oraz związane z tym

5 Por. I. Turska, *Różne rodzaje tańca*, w: *Taniec bawi i opowiada*, dz. cyt., ss. 26, 27, 28.

6 Tamże, *Taniec w okresie baroku (1630-1750)*, w: *Krótki zarys historii tańca i baletu*, Kraków 1983, ss. 109, 116.

7 J. Rey, *Trzy nurty*, w: *Taniec: jego rozwój i formy*, s. 154.

8 Tamże, ss. 136, 137, 138.

9 Por. I. Turska, *Taniec w okresie romantyzmu*, w: *Krótki zarys historii tańca i baletu*, dz. cyt., s. 148.

10 B. Bednarzowa, M. Młodzikowska, *Taniec w programach i systemach wychowania fizycznego*, w: *Tańce. Rytm Ruch Muzyka. Wybór dla potrzeb wychowania fizycznego*, Warszawa 1983, s. 21.

11 Tamże, *Taniec w drugiej połowie XIX w.*, w: *Krótki zarys historii tańca i baletu*, dz. cyt., ss. 187, 189.

12 Tamże, *Taniec na przełomie XIX i XX w.*, w: *Krótki zarys historii tańca i baletu*, dz. cyt., s. 206.

13 Tamże, *Taniec w pierwszej połowie XX wieku (do końca drugiej wojny światowej)*, w: dz. cyt., s. 278.

tworzenie typów tańca stanowiących syntezę wielu tradycji tanecznych i kulturowych¹⁴.

Jednak pomimo owych przemian taniec ludowy przetrwał i wciąż może stanowić istotny czynnik w kształtowaniu współczesnej tzw. tożsamości regionalnej (lokalnej) – pojęcia kluczowego w niniejszej refleksji. O czym świadczy chociażby już sam przykład podkrakowskiej Gminy Mogilany oraz roli jaką odgrywają tam zespoły wykonujące tańce ludowe.

Tożsamość regionalna

W niniejszej pracy refleksji badawczej poddano poczucie tożsamości regionalnej członków Zespołu Regionalnego „Mogilanie” (Z.R. „Mogilanie”) i byłych członków Dziecięcego Zespołu Regionalnego „Mali Mogilanie” (D.Z.R. „Mali Mogilanie”) z podkrakowskiej Gminy Mogilany.

Dla porządku przypomnijmy kilka podstawowych ustaleń dotyczących kluczowej w niniejszym aspekcie kategorii tożsamości regionalnej. Przez niektórych badaczy tożsamość regionalna rozumiana jest jako jeden z aspektów „tożsamości terytorialnej”, bowiem, różne zbiorowości mogą odczuwać przynależność do jednego określonego obszaru geograficznego, ale niekoniecznie będą się one identyfikowały z jedną (tą samą) kulturą¹⁵. Z kolei inni znawcy zagadnienia zakładają, że poczucie związku z konkretnym obszarem geograficznym i jego kulturą tworzy tożsamość regionalną¹⁶. Dlatego w literaturze przedmiotu często zwraca się uwagę, iż częścią składową wspomnianej tożsamości regionalnej jest „tożsamość kulturowa”¹⁷, mająca związek „z niepodlegającą wartościowaniu innością danej kultury w stosunku do pozostałych”¹⁸.

Za główny czynnik kształtujący tożsamość regionalną przyjęto tutaj taniec ludowy, wychodząc z założenia, że to znajomość lokalnego dziedzictwa kulturowego przyczynia się w istotnym stopniu do wytworzenia poczucia łączności z określonym regionem (przestrzenią terytorialną). Z kolei brak pełnego poznania tradycji lokalnej wpływa na niepełne

14 Tamże, s. 279, 280.

15 Por. *Tożsamość regionalna mieszkańców województwa zachodniopomorskiego. Raport z badań eksploracyjno-diagnostycznych* Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Szczecin 2012, s. 8.

16 Por. G. Rak, *Percepcja przestrzeni regionalnej*, Wrocław 2013, s. 10.

17 Więcej na temat tożsamości kulturowej w odniesieniu do konkretnego regionu por. K. Duda, *Tożsamość kulturowa Ziemi Łąckiej. Zarys problematyki*, w: „Episteme” 2009, t. I, nr 8, s. 81-103.

18 Por. K. Kwaśniewski, hasło: „tożsamość kulturowa”, w: *Słownik etnologiczny. Terminy ogólne*, red. Z. Staszczak, Warszawa 1987, s. 351-253.

uksztaltowanie tożsamości jednostki, a tym samym generuje brak poczucia związku z przestrzenią lokalną (częściowy lub całkowity). Bez tego rodzaju „regionalnych korzeni” człowiek staje się człowiekiem „wykorze-nionym, nieszczęśliwym, (...) bezdomnym”¹⁹. Nieznajomość lokalnych dziejów przekreśla także możliwość wytworzenia więzi z „małą ojczyzną”. Dlatego tak ważne jest propagowanie odpowiedniej wiedzy o regionie, w czym aktywny udział powinny brać zwłaszcza instytucje regionalne²⁰. To właśnie one mają pomagać mieszkańcom w zyskaniu pogłębionej tożsamości regionalnej. Tego rodzaju tożsamość jest ważna także z tego powodu, iż rodzi ona w człowieku poczucie odpowiedzialności za otaczającą go przestrzeń. Odpowiedzialność ta może zaś przybierać różne formy, np.: identyfikacji z dawnymi obyczajami, zwyczajami, wierzeniami oraz udział w współrzędzeniu czy trosce o to środowisko²¹.

Jednym z przejawów tożsamości regionalnej jest także uczestnictwo w kulturze ludowej, istotnej nie tylko w perspektywie lokalnej, ale ogólnospołecznej, bowiem, na co słusznie zwracają uwagę badacze: „osłabienie kultur regionalnych, zahamowanie rozwoju kultury ludowej jest jednocześnie osłabieniem kultury ogólnospołecznej”²². Aktywne lub bierno uczestnictwo jednostki w kulturze ludowej wpływa na poszerzenie jej wiedzy na temat własnej przestrzeni lokalnej, co z kolei rodzi poczucie „swojskości i odrębności w stosunku do kultury elitarnej, kultury innych regionów i kultury ogólnej”²³.

W wyniku przemian cywilizacyjnych i społeczno-politycznych jakie zaszły na polskiej wsi po II wojnie światowej zostało naruszone poczucie wspólnoty pomiędzy jej mieszkańcami²⁴. Przyczyn takiego stanu było wiele. Leon Dyczewski (w pracy z 1994 r.), obserwując ówczesny stan wsi, wymienił najważniejsze (z jego punktu widzenia) elementy, które doprowadziły do kryzysu kultury ludowej. Pośród nich badacz podał: wcześniejsze „założenia ustrojowe”, które z jednej strony przyczyniły się do zachowania kultury ludowej (np.: Cepelia), ale z drugiej strony (w imię „równości klasowej”) zunifikowały kulturowo całe społeczeństwo.

19 D. Simonides, *Patriotyzm, tożsamość narodowa*, w: *Patriotyzm. Tożsamość narodowa. Poczucie narodowe*, red. E. Nowicka-Włodarczyk, Kraków 1998, s. 26.

20 Tamże, s. 28.

21 Tamże, s. 27.

22 L. Dyczewski, *Kultura ludowa elementem istotnym tożsamości społeczeństwa polskiego*, w: „Twórczość ludowa. Kwartalnik Stowarzyszenia Twórców Ludowych”, nr 1-2 (25) 1994, s. 20.

23 Tamże, s. 19-20.

24 *Wiesć Polska 1944-1989. Wybrane problemy podmiotowości społecznej życia politycznego, ekonomicznego, kulturalnego i religijnego*, red. Z. Hemmerling, Warszawa 1990., *Wiesć i jej mieszkańcy*, red. B. Fedyszak-Radziejowska, Warszawa 1995., *Oświata, wychowanie i kultura fizyczna w rzeczywistości społeczno-politycznej Polski Ludowej (1945-1989)*, red. R. Grzybowski, Toruń 2004.

Wybierano bowiem tylko te elementy kultury ludowej, które mogły być ciekawe w aspekcie artystycznym, ale nie kładziono już nacisku na ich dalszy rozwój²⁵. Następnym czynnikiem, wymienionym przez Dyczewskiego, była „bierność i brak poczucia wartości ludzi wsi”. Zmiany cywilizacyjne wpłynęły, bowiem na większą ruchliwość ludności wiejskiej (która nie była już tak bardzo jak jej przodkowie przywiązana do jednego miejsca), co spowodowało ich migrację do miast oraz wzrost kompleksów wobec mieszkańców miasta, a także związane z tym swoiste dążenie ludzi ze wsi do nowoczesności. W imię „zmiany na lepsze” mieszkańcy wsi zaczęli odchodzić od swojego wielowiekowego dziedzictwa, traktując je jako balast na drodze zmian do postępu i nowoczesności oraz często bezrefleksyjnie przyjmować to, co nowe.

W perspektywie lat 80 i 90 XX wieku chęć „łatwiejszego”, lżejszego życia i związane z tym migracje mieszkańców wsi do miast spowodowały, że na wsi pozostali przede wszystkim ludzie z niższym wykształceniem. Zdolniejsze i aktywniejsze jednostki po ukończonej nauce w mieście na ogół bowiem nie powracały na wieś, a ci którzy zdecydowali się na powrót, nie zawsze byli chętni do integracji z ludnością wiejską. Bez jednostek przewodnich zintegrowanych i zasymilowanych ze wsią – wieś przestała rozwijać swoją kulturę i zaczynała przejmować miejską kulturę masową. Ważną rolę w tym względzie odegrał także swoisty ówczesny „niedowład infrastruktury życia kulturalnego”²⁶ wpływający na aktywność kulturalną ludzi, zresztą bez względu na miejsce zamieszkania. Chociaż w okresie PRL – u na wsiach pojawiały się ośrodki kultury (np. domy kultury), to nie wszędzie cieszyły się one dostatecznym zainteresowaniem i zaufaniem mieszkańców, zarówno ze względu na brak odpowiedniej kadry jak i narzuconą odgórnie „ideę przewodnią”. Oczywiście, stopień zainteresowania kulturalnego ludności wsi był zależny od sposobu prowadzenia domów kultury. Tam, gdzie ich działalność była dynamiczna, zainteresowanie kulturą na ogół było większe. Dyczewski, opierając się na badaniach GUS z 1979 r., zauważył, że dominującym źródłem uczestnictwa w kulturze ogólnej mieszkańców wsi przede wszystkim było jednak radio i telewizja, które jak wiadomo, zakłada bierność, a nie aktywne, zaangażowanie odbiorcy²⁷.

Patrząc z perspektywy czasu na pracę Leona Dyczewskiego, można odnieść wrażenia, że wnioski badacza na temat stanu kultury wiejskiej w dużej mierze nadal są aktualne także i w odniesieniu do obecnych

25 Por. K. Dyczewski *Kultura ludowa elementem istotnym tożsamości społeczeństwa polskiego*, dz. cyt., s. 20.

26 Tamże, s. 22.

27 Tamże, s. 20-23.

mieszkańców wsi²⁸. Chociaż należy podkreślić, iż współcześnie podejmowanych jest wiele nowych działań zmierzających do uchronienia kultury wsi od zapomnienia, służy temu np. działalność zespołów regionalnych, takich jak „Mogilanie”. Członkowie tych zespołów odtwarzając dawne obrzędy w występach artystycznych, pozwalają im przetrwać oraz wprowadzają wiedzę o nich do powszechnej świadomości i równocześnie sami ją nabywają.

Analizy ankiet i jej wyniki

Na podstawie analizy ankiet przeprowadzonych w roku 2015²⁹ wśród 30 członków Z.R. „Mogilanie” i 6 byłych członków D.Z.R. „Mali Mogilanie”, można stwierdzić, że aktywne uczestnictwo w działalności artystycznej zespołu regionalnego pozytywnie wpływa na świadomość poczucia odrębności lokalnej. Prawie 92% (33 osoby) ankietowanych posiada bowiem świadomość odrębności regionalnej. Według większości ankietowanych (61%) członkostwo w zespole regionalnym, pozwoliło im nie tylko nauczyć się wykonywać tańce ludowe, ale także nabyć szerszą wiedzę o kulturze ludowej swojego regionu. Zdecydowana większość spośród nich (92%) zgadza się z tezą, iż znajomość tańców ludowych charakterystycznych dla miejsca zamieszkania ma wpływ na kształtowanie poczucia odrębności lokalnej. Jednocześnie wszyscy ankietowani są zgodni, co do wagi nauczania tańców ludowych dzieci i młodzieży. Jednak nie są już oni jednomyślni w kwestii obowiązkowości tego rodzaju zajęć w szkole. Członkowie Z.R. „Mogilanie” nie są także zgodni co do instytucji, która powinna prowadzić naukę tańca. Połowa z nich uważa, iż zajęcia winny być prowadzone w ramach współpracy lokalnych szkół i ośrodków kultury. Natomiast wszyscy byli członkowie D.Z.R. „Mali Mogilanie” są zgodni, że odpowiedzialność za naukę tańca powinna spoczywać na ośrodkach kultury.

28 Problemem, z którym spotkała się Autorka podczas pisania niniejszej pracy była znikoma ilość opracowań naukowych traktujących przeglądowo sytuację kultury ludowej w Polsce po 1989 r.

29 Ankiety zostały wypełnione przez 30 (18 kobiet i 12 mężczyzn w wieku od 17 do 76 lat) członków Zespołu Regionalnego „Mogilanie” i 6 (4 kobiety i 2 mężczyzn w wieku od 18 do 23 lat) byłych członków Dziecięcego Zespołu Regionalnego „Mali Mogilanie”.

Przykładowe pytania: Czy zyskałaś/zyskałeś świadomość poczucia odrębności lokalnej regionu swego miejsca zamieszkania od innych regionów Polski, dzięki działalności w zespole „Mogilanie”?; Czy uważasz, że uczniowie szkół podstawowych i/lub gimnazjalnych powinni uczęszczać na zajęcia z nauki tańców ludowych w ramach obowiązkowych zajęć szkolnych, czy też dobrowolnych zajęć pozalekcyjnych? Uzasadnij swoją odpowiedź, W jaki sposób, Twoim zdaniem, można byłoby zachęcić dzieci, młodzież do nauki tańców ludowych?

Przyjrzyjmy się teraz wynikom ankiet przeprowadzonych w tym samym czasie wśród uczniów gimnazjum w Mogilanach (90 osób)³⁰. Jak wskazują wyniki wśród przeważającej części ankietowanej młodzieży z Gminy Mogilany (63%) nie występuje poczucie niedosytu wiedzy związanej z własnym regionem oraz jego kulturą ludową. W uzasadnieniu odpowiedzi ankietowani młodzi ludzie najczęściej podkreślali „brak zainteresowania” tematyką ludowo-regionalną. Istotny jest fakt, iż 27 uczniów spośród wszystkich badanych (czyli około 1/3), którzy nigdy nie zostali zaznajomieni z kulturą ludową, nie wyraża chęci, aby ją poznać. Poza brakiem zainteresowania i poczuciem „nieużyteczności” tego rodzaju wiedzy – na co wskazywali ankietowani – innym tego rodzaju czynnikiem wydaje się być niedostrzeżenie „atrakcyjności” kultury ludowej lub stereotypowe postrzeżenie jej jako domeny głównie osób starszych lub słabiej wykształconych.

Brak zainteresowania tematyką regionalną młodzieży gimnazjalnej można połączyć z jej niskim stanem wiedzy o kulturze ludowej. Zaledwie w dwóch pytaniach, spośród 5 sprawdzających znajomość kultury Krakowiaków Zachodnich, poprawność odpowiedzi przekroczyła 50%³¹. Uzyskane wyniki mogą stanowić poważny argument zwracający uwagę na konieczność zaznajomienia uczniów ze szkoły w Mogilanach z kulturą ludową w trakcie zajęć szkolnych, a nie tylko tych prowadzonych w ośrodkach kultury. Jedną z form nauki mogłyby być proponowane przez członków Z.R. „Mogilanie” i byłych członków D.Z.R. „Mali Mogilanie” tzw. „lekcje pokazowe”, które poprzez swą formułę, w odróżnieniu od tradycyjnej lekcji, byłyby ciekawsze dla uczniów. Warto zaznaczyć, że 50 mogiłańskich gimnazjalistów uczęszczając jeszcze do szkoły podstawowej uczestniczyło w zajęciach, na których uczono tańca ludowego (wspomniane zajęcia prowadził Ośrodek Kultury w Mogilanach). Oznacza to, że zdobyli oni podstawową wiedzę w zakresie tańca ludowego. Odzwierciedleniem tego stanu rzeczy była największa ilość poprawnych odpowiedzi udzielonych na pytanie wymagające podania nazw polskich tańców ludowych i/lub narodowych. Ankieta pokazała jednak, że obecnie młodzież w niewielkim stopniu wyraża chęć uczestniczenia w takich zajęciach.

30 Ankiety zostały wypełnione przez 90 uczniów Gimnazjum w Mogilanach z klas I-III (44 chłopców i 44 dziewcząt oraz 1 uczeń, który nie określił swojej płci; uczniowie byli w wieku od 13 do 16 lat).

31 Treść pytań: 1. Wymień znane Ci zespoły ludowe działające na terenie Gminy Mogilany, 2. Wymień znane Ci zespoły ludowe, regionalne działające na terenie Polski, 3. Wymień znane Ci polskie tańce ludowe i/lub narodowe, 4. Wymień znane Ci elementy stroju ludowego, 5. Który z polskich strojów ludowych jest uznawany za polski strój narodowy?

Kolejna ankieta przeprowadzona tym razem wśród dzieci w wieku szkoły podstawowej pokazuje, że w odróżnieniu od młodzieży gimnazjalnej, dzieci na poziomie szkoły podstawowej lubią tańczyć tańce ludowe (86%)³². Zakładając strój krakowski i występując publicznie, zazwyczaj odczuwają one dumę i radość z występu (ok 73%). Dzieciom na ogół podoba się także i sama kultura ludowa (77%). Prawie 70% z nich chciałoby kontynuować naukę tańca ludowego w przyszłości. Ten zdecydowanie pozytywny stosunek dzieci ma swoją przyczynę oprócz charakterystycznej dla tego wieku emocjonalności, także we wczesnym wprowadzeniu ich w przestrzeń folkloru. Tym, co wzbudza największe zainteresowanie dzieci są kolorowe oryginalne ludowe stroje oraz rytmiczna muzyka. Najwyraźniej barwność i odmienność kultury ludowej pociąga więc dzieci.

Kategoria „więzi”

W perspektywie podjętego w niniejszym artykule zagadnieniu istotną jest kategoria „więzi” współtworzącej tożsamość regionalną. W literaturze przedmiotu na ogół wyróżnia się „więź ideologiczną” (cechy i wartości przypisane przez zbiorowość konkretnemu terytorium, które mogą funkcjonować poza lub całkowicie bez przestrzeni, z którą są łączone) oraz „więź nawykową” (emocjonalny związek jednostki z określoną przestrzenią) w kontekście związku człowieka z danym obszarem³³. Odnosząc się do powyższej kategorii oraz zaproponowanego powyżej podziału, można scharakteryzować stosunek ankietowanych mieszkańców Gminy Mogilany do ich przestrzeni lokalnej.

Analizując przeprowadzone ankiety można dojść do wniosku, iż Uczniowie Gimnazjum w Mogilanach odczuwają tzw. „więź nawykową”, ze swoją wsią, gminą – ponieważ tutaj urodzili się i tu dorastają (63%). Jednak przy tym większości z nich brakuje „więzi ideologicznej”, ponieważ nie zostali oni wystarczająco zaznajomieni z dziedzictwem kulturowym swojej lokalnej przestrzeni (ok 37%) lub uczyniono to w sposób dla nich mało interesujący. Natomiast w przypadku starszych od nich członków Z.R. „Mogilanie” i byłych członków D.Z.R. „Mali Mogilanie” można

32 Ankieta została wypełniona przez uczniów klas IV-VI Szkoły Podstawowej im. J. Nowina Konopki w Mogilanach (57 uczniów: 25 chłopców i 25 dziewcząt) i Szkoły Podstawowej im. O. Kolberga w Bukowie (37 uczniów: 17 chłopców i 20 dziewcząt). Analizie wyników zostało poddane 56 ankiet dzieci, które uczęszczają na zajęcia z nauki tańca ludowego – 31 SP w Bukowie, 25 SP w Mogilanach.

33 Por. S. Ossowski, *O ojczyźnie i narodzie*, Warszawa 1984, s. 17.

już mówić o „więzi ideologicznej” – umożliwiającej identyfikację z „małą ojczyzną”.

Zakończenie

Badania przeprowadzone przez Autorkę wśród dzieci nie tyle miały dotyczyć ich poczucia świadomości lokalnej, ile raczej stosunku jaki mają do kultury ludowej – z naciskiem na kulturę związaną z Krakowiakami Zachodnimi. Wyniki ankiet były jednoznacznie pozytywne: 84% dzieci lubi zajęcia z nauki tańca, prawie 86% z nich chce tańczyć tańce ludowe, około 77% ankietowanych podoba się kultura ludowa, a prawie 70% uczniów chce kontynuować naukę tańca. Należałoby więc dążyć do utrzymania tego wyniku, nie tylko w okresie uczęszczania dzieci na zajęcia (gdzie uczą się tańców ludowych), ale także w okresie późniejszym. Oczywiście jest, że część dzieci zrezygnuje z tych zajęć w przyszłości, ale to jakie wspomnienia i jaką wiedzę wyniosą z tego okresu będzie miało wpływ na ich późniejsze poczucie tożsamości regionalnej. Niezmiernie ważne jest zatem wprowadzenia dzieci już od najmłodszych lat w krąg kultury ich regionu. Odpowiedzialność za to nie spoczywa wyłącznie na lokalnych ośrodkach kultury czy szkołach, ale także na całej miejscowej społeczności. Szczególnie ważne jest inicjowanie różnorodnych wydarzeń, podczas których propagowane jest lokalne dziedzictwo kulturowe.

Wraz z upływem czasu wiele ludowych tradycji lokalnych odeszło już w zapomnienie. Przypomnienie ich i podtrzymywanie pamięci o nich pozwala zrozumieć otaczającą rzeczywistość – zarówno tę o zasięgu lokalnym jak i państwowym. Zaznajomienie dzieci z miejscowymi zwyczajami, choćby w wymiarze teoretycznym może rozbudzić w nich chęć samodzielnego poszerzenia wiedzy. W tym zakresie następnym etapem będzie nabycie „związku ideologicznego” ze swoją „małą ojczyzną”, z czym związane jest także poczucie odpowiedzialności za nią.

BIBLIOGRAFIA

- DYCZEWSKI Leon. 1994. „Kultura ludowa elementem istotnym tożsamości społeczeństwa polskiego”. *Twórczość ludowa. Kwartalnik Stowarzyszenia Twórców Ludowych* 1-2: 19-25.
- KOPALIŃSKI Władysław. 2001. *Słownik symboli*. Warszawa: Wydawnictwo Rytm.
- KOWALSKA Jolanta. 1978. „Taniec jako forma przekazu treści kulturowych”. *Etnografia Polska* t. XXII, z. 1: 173-192.

- OSSOWSKI Stanisław. 1984. *O ojczyźnie i narodzie*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- RAK Grzegorz. 2013. *Percepcja przestrzeni regionalnej*. Wrocław: Wydawca Grzegorz Rak.
- REY Jan. 1958. *Taniec. Jego rozwój i formy*. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.
- SIMONIDES Dorota. 1998. *Patriotyzm, tożsamość narodowa*. W: *Patriotyzm. Tożsamość narodowa. Poczucie narodowe*, E. Nowicka-Włodarczyk (red.), 19-32. Kraków: Fundacja Międzynarodowe Centrum Rozwoju Demokracji.
- Słownik etnologiczny. Terminy ogólne*. 1987. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- TOMASZEWSKI Włodzimierz. 1991. *Człowiek tańczący*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- TURSKA Irena. 1970. *Taniec bawi i opowiada*. Warszawa: Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych.
- TURSKA Irena. 1983. *Krótki zarys historii tańca i baletu*. Kraków: Polskie Wydawnictwo Muzyczne.
- Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej. 2012. *Tożsamość regionalna mieszkańców województwa zachodniopomorskiego. Raport z badań eksploracyjno-diagnostycznych*. Szczecin: Wydawca Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej i Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej.

Marzena Rządzik – absolwentka studiów I stopnia na kierunku Kulturoznawstwo (specjalność Turystyka kulturowa) w Akademii Ignatianum w Krakowie (2013-2016). Absolwentka studiów II stopnia na kierunku Kulturoznawstwo (specjalność Promocja Kultury) w Akademii Ignatianum w Krakowie (2016-2018).

